

наша слова

Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмёрлі!
ФРАНЦІШАК БАГУШЭВІЧ

Газета выходзіць з сакавіка 1990 года

№ 21 (1432) 22 ТРАЎНЯ 2019 г.

Беларуская мова можа развівацца выключна ва ўмовах нацыянальнай дзяржаўнасці

Таварыства беларускай мовы склала законапраект аб падтрымцы беларускай мовы ды накіравала яго ў адпаведныя структуры, у тым ліку ў Адміністрацыю Прэзідэнта.

Некаторыя адказы ўжо прыйшлі, але яны адмоўныя. На пытанні Радыё Рацыя адказвае старшыня Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны, дэпутат Палаты прадстаўнікоў Алена Анісім:

РР: Вы атрымалі два адказы з Нацыянальнага цэнтра заканадаўства і прававых даследаванняў і з Міністэрства юстыцыі. Яны трошкі адрозніваюцца, але сэнс адзін.

Алена Анісім: Мы можам сказаць, што ні адно, ні другое ведамства не лічыць неабходным прымаць гэты законапраект. Прытым з неабходнасцю развіцця беларускай мовы яны пагаджаюцца. Але падтрымліваць не жадаюць, спасылаючыся на тое, што ў нас ёсьць заканадаўства, і нібыта ў нас усе пытанні ўрэгуляваныя.

РР: Калі вы складалі гэты законапраект, вы абгрунтавалі яго неабходнасць між іншым тым, што нават закон аб дзвяухмоўі на практыцы фактычна не выконваецца.

Алена Анісім: Мы ў першую чаргу ў сваім аргументаванні зважалі на тое, што ёсьць у нас Кодэкс аб культуры Рэспублікі Беларусь, у якім беларуская мова прызнаецца нематэрыяльнай культурнай каштоўнасцю, а таксама нідаўна прынятая Канцэпцыя інфарматычнай бяспекі, у якой беларускай мове адвдовіца належнасць месца - а менавіта як вельмі важнаму складні-

ку нацыянальнай бяспекі краіны.

Таксама ў нашым законапраекце ёсьць некаторыя заўвагі. Мы бяром пад увагу тое, што беларуская мова мае магчымасць развівацца і зберагацца толькі на тэрыторыі пераважнага расселення беларускага народа - гэта значыць, у Рэспубліцы Беларусь. Примаючы пад увагу тое, што ў выніку працяглай адсутнасці дзяржаўнага суверэнітэту Беларусі, беларуская мова вымагае дадатковай падтрымкі ў параўнанні з мовамі, якія належаць народам з беспарыннай традыцыйнай нацыянальнай дзяржаўнасці і маюць статус міжнародных. Гэта вельмі важныя акцэнты пра тое, што беларуская мова можа развівацца выключна ва ўмовах нацыянальнай дзяржаўнасці, і што яна павінна мець пэўную перавагу ў дачыненні да тых моў, якія маюць свою ўласную дзяржаўнасць, а ў нас яны з'яўляюцца, напрыклад, мовамі нацыянальных меншасцяў. Гэта тое, на што зважаюць ва ўсім свеце.

РР: Вы сказали ў адказах ёсьць такое, што падтрымліваць не будуць, але развіваць хочуць. Што маеца на ўвазе? Некі туманаўцы, якім чынам?

Алена Анісім: Справа ўся ў тым, што адна рэч прызнаецца, што ёсьць проблемы, а зусім іншая пачаць іх вырашанць. Тоэ ж самае і з беларускай мовай. У дадзеным выпадку я сыходжу з таго, што за 25 гадоў ад рэферэндуму, які быў праведзены адносна мовы, у нас

лькі на расейскай мове, хоць на самым пачатку - гэта дзесяці месяцы паўтара-два тады, напрыклад, у метро тыдзень ішлі ролікі па-беларуску, тыдзень па-расейску. А потым усе па-беларуску зникла, і ўсе аўвесткі, усе налепкі, уся іншая рэкламная прадукцыя па Еўрапейскіх гульнях пайшлі толькі на расейскай мове. Я задала пытанне Румасу, як кіраўнік аргкамітэта, што складваеца ўражанне, што аргкамітэт па Еўрапейскіх гульнях працуе на тое, каб усе наведнікі гэтага мерапрыемства ўспрынялі наш Менск не як сталіцу незалежнай дзяржавы з усімі атрыбутамі ўлады, а проста як правінцыйны горад суседняй краіны. Адказу я пакуль не маю. Спадзяюся, што на гэтым тыдні я ўсё ж атрымаю адказ. Я разумею, што ім складана гэта, але не бачу, каб сітуацыя мянялася. Вырабленая прадукцыя толькі на расейскай мове, нічога па-беларуску няма. Мала таго, што няма ў Менску, няма гэтага і па рэгіёнах.

РР: У гэтым годзе акрамя выбараў таксама будзе праходзіць перапіс нацыянальніцтва. Што б вы хацелі сказаць у сувязі з гэтымі падзеямі?

Алена Анісім: Я б сказала, што гэтыя абедзве падзеі будуць ісці адна за адной і недзе нават перасякацца перапіс і выбары. Таму я б хацела нашым людзям перш за ўсё ўсвядоміць сябе свабоднымі грамадзянамі незалежнай краіны Рэспубліка Беларусь. Дзеля гэтага аваўязкова пазначаць, што ваша родная мова беларуская. Гэта надасць вам свабоды, гэта надасць вам упэўненасці, гэта надасць вам рашучасці, і безумоўна гэта надасць адказнасці. Пазначаючы родную мовай беларускую, мы ўмацоўваем саміх сябе ў сваёй краіне.

Гутарыла
Яна Запольская,
Беларуское
Радыё Рацыя.

Перапіс насельніцтва - 2019

**МЫ ЗАПІШАМСЯ
БЕЛАРУСАМ!
А ВЫ?**

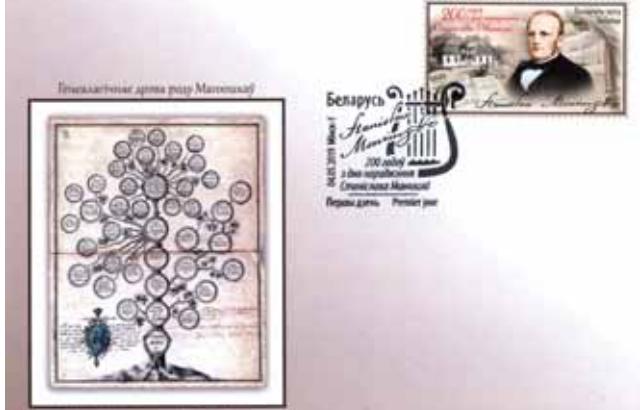
**ПЕРАПІС НАСЕЛЬНІЦТВА
04.10-30.10.2019**

У 2019 годзе ў нашай краіне пройдзе чарговы перапіс насельніцтва. Сярод пытанняў (нумар 12 і 13), на якія трэба будзе адказаць падчас перапісу, будзе і пытанне пра Вашу родную мову. Адказ мае не толькі сімвалічнае, але і практычнае значэнне. Ад колькасці людзей, якія ў адказах назавуць беларускую мову роднай, будзе залежаць далейшая палітыка дзяржавы. Адказам "беларуская" вы станоўча паўпльваеце на яе.

Радыё Рацыя.

Да 200-годдзя з дня нараджэння Станіслава Манюшкі

200 гадоў з дня нараджэння Станіслава Манюшкі
200th birth anniversary of Stanislaw Moniuszko

Да 200-годдзя з дня нараджэння Станіслава Манюшкі РУП "Белпошта" надрукавала канверт Першага дня з выявай генеалагічнага дрэва роду Манюшкі і марку з выявай знакамітага кампазітара і педагога. Спецгашэнне канверта з адмысловым штэмпелем адбылося 4 траўня 2019 г. У свой час ТБМ звярталася ў Мінсувязі з прапановай выдаць адпаведныя марку і канверт, за выпуск гэтай паштовай прадукцыі мы вельмі ўдзячныя.

Наши кар.

ISSN 2073-7033

9 772 073 703003 >

Слова

да нацыянальна
з'арыентаваных колаў
беларускага грамадства

Нязменнай, устойлівай тра-
дицыйай для Кіраўніка нашай краіны
стала падчас сваіх публічных
выступленняў закранаць (толькі
глыбока не аналізаваць!) моўную
проблему. І, на вялікі жаль, робіца
такое не для таго, каб павысіць яе
сацыяльную ролю, а, наадварот,
яшчэ далей загнаць у тупік, у не-
празадковую твань.

Беларуская мова - гэта неа-
цэнны народатворчы прадукт
многіх пакаленняў нашага народа,
але найменш за ўсё сучасных з-за
іх страшнай зрусяфіканасці. Не
даваць беларускай мове належны
законнай прасторы для выкары-
стання ва ўсіх сферах афіцыйнага,
грамадскага жыцця з'яўляецца
найвялікшым злачынствам з боку
дзяржавы. Ніводнага добра гло-
ва пра беларускую мову не пачулі
мы ад Прэзідэнта Рэспублікі Бела-
русь і пад час яго сёлетняга лютай-
скага выступу перад саліднай аў-
дыторыяй прадстаўнікоў СМИ,
палітыкамі, творчай, навуковай
інтэлігенцыяй.

Па ініцыятыве самой дзяр-
жавы сацыяльныя занядаб беларус-
кай мовы працягваеца і сёння.
Галоўная прычына: хітра навя-
занае краіне ўдушилівае афіцыйнае
двуношье. Дзеля выратавання род-
най беларускай мовы ад немінуча-
га скону, а разам з ім і этнакуль-
турнай самабытнасці беларускага
народа, дзяржаўнага суверэнітету
Айчыны настойліва патрабуем ад
уладаў тэрміновага правядзення з
шырокім удзелам найперш за ўсё
навукоўцам дзяржаўных установ
навукова-практычнай канферэн-
цыі па тэмце: "Проблемы забеспя-
чэння беларускай мове статусу
рэальнай дзяржаўнай" з мэтай вы-
працоўкі дзеясной канцепцыі па
неадкладным спыненні супяреч-
най беларускаму нацыянальному
інтэрэсу дзяржаўнай палітыкі русі-
фікацыі. Сёння для нас такая кан-
ферэнцыя ў дзясяткі разоў важней
за правядзенне ў Беларусі розных
міжнародных спартыўных гуль-
няў, ад якіх лёс яе ні на ёту не за-
лежыць.

Пры наяўнасці ў краіне
такой вялізной арміі палітычнай і
інтэлектуальнай эліты, калі толькі
правамерна ўжыванне да яе такога
слова, проста сорамна і надалей
трываць шалёнае разбурэнне ўла-
дамі этнакультурнай самабытнасці
беларускага народа. Годзе апраў-
даўцаў сваю бяздзейнасць беспад-
стаўнымі сцвярджэннямі, што ў
нас родныя і суседнія руская мова
і руская культура. Такога не чуюць
палякі, немцы, французы ... ад
сваіх палітычных і нацыянальных
лідараў. Нашым агульнацягні-
льным дэвізам павінны стаць за-
клік: "Преч з Беларусі гвалтам
навязанае ёй царызмам, бальшавізмам і ўласнай вертыкаллю ня-
спынныя русіфікацыі!!!" Гэты
гістарычны практэс можа спыніць
толькі вяртаннем беларускай мове
статусу адзінай дзяржаўнай. Бела-
руская мова - галоўны гарант рэ-
альнага суверэнітету Рэспублікі
Беларусь.

Леанід Лыч, прафесар,
Мікола Савіцкі, прафесар.

Як беларускую школу пераводзілі на беларускую мову Гісторыя адной настаўніцы

У Магілёве ў 1993-94 годзе па-беларуску навучаліся блізу 1000 вучняў, у 2019-м - усяго 19. Гэта вынік "моўнага" рэферэндуму, які адбыўся з ініцыятывы Аляксандра Лукашэнкі 14 траўня 1995 года і пазбавіў беларускую мову статусу адзінай дзяржаўнай.

Набіраць беларускія класы ў гарадскіх школах пачалі неўзабаве пасля атрымання Беларуссю незалежнасці. Дагэтуль вучыцца па-беларуску маглі толькі дзеци з вясковых школ. У год правядзення рэферэндуму ў гарадах масава пачалі пераводзіць на расейскую мову беларускія класы. У іх школьнікі паспелі адчуваць тры гады.

Свабода пагутарыла з магілёўскай настаўніцай Ларысай Унучак, якая ў 1992 годзе працавала ў адным з першых беларускіх класаў. Яна згадвае, як адбывалася беларусізацыя школьнай адукцыі ў Магілёве на пачатку 1990-х, як яе згорталі, а таксама выказвае свой погляд на цяперашнія спробы аднавіць беларускую школу.

Сісла пра Ларысу Унучак

- 65 год. Мае вышэйшую ад-
укацыю. Скончыла Магілёўскую педа-
гагічную вучэльню, Менскі дзяржаўны
педагагічны інстытут імя Гор-
кага (цяпер Беларускі дзяржаўны
педагагічны ўніверсітэт)

- 65 год. Мае вышэйшую ад-
укацыю. Скончыла Магілёўскую педа-
гагічную вучэльню, Менскі дзяржаўны
педагагічны інстытут імя Гор-
кага (цяпер Беларускі дзяржаўны
педагагічны ўніверсітэт)

- 65 год. Мае вышэйшую ад-
укацыю. Скончыла Магілёўскую педа-
гагічную вучэльню, Менскі дзяржаўны
педагагічны інстытут імя Гор-
кага (цяпер Беларускі дзяржаўны
педагагічны ўніверсітэт)

- 65 год. Мае вышэйшую ад-
укацыю. Скончыла Магілёўскую педа-
гагічную вучэльню, Менскі дзяржаўны
педагагічны інстытут імя Гор-
кага (цяпер Беларускі дзяржаўны
педагагічны ўніверсітэт)

- 65 год. Мае вышэйшую ад-
укацыю. Скончыла Магілёўскую педа-
гагічную вучэльню, Менскі дзяржаўны
педагагічны інстытут імя Гор-
кага (цяпер Беларускі дзяржаўны
педагагічны ўніверсітэт)

- 65 год. Мае вышэйшую ад-
укацыю. Скончыла Магілёўскую педа-
гагічную вучэльню, Менскі дзяржаўны
педагагічны інстытут імя Гор-
кага (цяпер Беларускі дзяржаўны
педагагічны ўніверсітэт)

- 65 год. Мае вышэйшую ад-
укацыю. Скончыла Магілёўскую педа-
гагічную вучэльню, Менскі дзяржаўны
педагагічны інстытут імя Гор-
кага (цяпер Беларускі дзяржаўны
педагагічны ўніверсітэт)

- 65 год. Мае вышэйшую ад-
укацыю. Скончыла Магілёўскую педа-
гагічную вучэльню, Менскі дзяржаўны
педагагічны інстытут імя Гор-
кага (цяпер Беларускі дзяржаўны
педагагічны ўніверсітэт)

- 65 год. Мае вышэйшую ад-
укацыю. Скончыла Магілёўскую педа-
гагічную вучэльню, Менскі дзяржаўны
педагагічны інстытут імя Гор-
кага (цяпер Беларускі дзяржаўны
педагагічны ўніверсітэт)

- 65 год. Мае вышэйшую ад-
укацыю. Скончыла Магілёўскую педа-
гагічную вучэльню, Менскі дзяржаўны
педагагічны інстытут імя Гор-
кага (цяпер Беларускі дзяржаўны
педагагічны ўніверсітэт)

- 65 год. Мае вышэйшую ад-
укацыю. Скончыла Магілёўскую педа-
гагічную вучэльню, Менскі дзяржаўны
педагагічны інстытут імя Гор-
кага (цяпер Беларускі дзяржаўны
педагагічны ўніверсітэт)

- 65 год. Мае вышэйшую ад-
укацыю. Скончыла Магілёўскую педа-
гагічную вучэльню, Менскі дзяржаўны
педагагічны інстытут імя Гор-
кага (цяпер Беларускі дзяржаўны
педагагічны ўніверсітэт)

- 65 год. Мае вышэйшую ад-
укацыю. Скончыла Магілёўскую педа-
гагічную вучэльню, Менскі дзяржаўны
педагагічны інстытут імя Гор-
кага (цяпер Беларускі дзяржаўны
педагагічны ўніверсітэт)

- 65 год. Мае вышэйшую ад-
укацыю. Скончыла Магілёўскую педа-
гагічную вучэльню, Менскі дзяржаўны
педагагічны інстытут імя Гор-
кага (цяпер Беларускі дзяржаўны
педагагічны ўніверсітэт)

- 65 год. Мае вышэйшую ад-
укацыю. Скончыла Магілёўскую педа-
гагічную вучэльню, Менскі дзяржаўны
педагагічны інстытут імя Гор-
кага (цяпер Беларускі дзяржаўны
педагагічны ўніверсітэт)

- 65 год. Мае вышэйшую ад-
укацыю. Скончыла Магілёўскую педа-
гагічную вучэльню, Менскі дзяржаўны
педагагічны інстытут імя Гор-
кага (цяпер Беларускі дзяржаўны
педагагічны ўніверсітэт)

- 65 год. Мае вышэйшую ад-
укацыю. Скончыла Магілёўскую педа-
гагічную вучэльню, Менскі дзяржаўны
педагагічны інстытут імя Гор-
кага (цяпер Беларускі дзяржаўны
педагагічны ўніверсітэт)

- 65 год. Мае вышэйшую ад-
укацыю. Скончыла Магілёўскую педа-
гагічную вучэльню, Менскі дзяржаўны
педагагічны інстытут імя Гор-
кага (цяпер Беларускі дзяржаўны
педагагічны ўніверсітэт)

- 65 год. Мае вышэйшую ад-
укацыю. Скончыла Магілёўскую педа-
гагічную вучэльню, Менскі дзяржаўны
педагагічны інстытут імя Гор-
кага (цяпер Беларускі дзяржаўны
педагагічны ўніверсітэт)

- 65 год. Мае вышэйшую ад-
укацыю. Скончыла Магілёўскую педа-
гагічную вучэльню, Менскі дзяржаўны
педагагічны інстытут імя Гор-
кага (цяпер Беларускі дзяржаўны
педагагічны ўніверсітэт)

- 65 год. Мае вышэйшую ад-
укацыю. Скончыла Магілёўскую педа-
гагічную вучэльню, Менскі дзяржаўны
педагагічны інстытут імя Гор-
кага (цяпер Беларускі дзяржаўны
педагагічны ўніверсітэт)

- 65 год. Мае вышэйшую ад-
укацыю. Скончыла Магілёўскую педа-
гагічную вучэльню, Менскі дзяржаўны
педагагічны інстытут імя Гор-
кага (цяпер Беларускі дзяржаўны
педагагічны ўніверсітэт)

- 65 год. Мае вышэйшую ад-
укацыю. Скончыла Магілёўскую педа-
гагічную вучэльню, Менскі дзяржаўны
педагагічны інстытут імя Гор-
кага (цяпер Беларускі дзяржаўны
педагагічны ўніверсітэт)

- 65 год. Мае вышэйшую ад-
укацыю. Скончыла Магілёўскую педа-
гагічную вучэльню, Менскі дзяржаўны
педагагічны інстытут імя Гор-
кага (цяпер Беларускі дзяржаўны
педагагічны ўніверсітэт)

- 65 год. Мае вышэйшую ад-
укацыю. Скончыла Магілёўскую педа-
гагічную вучэльню, Менскі дзяржаўны
педагагічны інстытут імя Гор-
кага (цяпер Беларускі дзяржаўны
педагагічны ўніверсітэт)

- 65 год. Мае вышэйшую ад-
укацыю. Скончыла Магілёўскую педа-
гагічную вучэльню, Менскі дзяржаўны
педагагічны інстытут імя Гор-
кага (цяпер Беларускі дзяржаўны
педагагічны ўніверсітэт)

- 65 год. Мае вышэйшую ад-
укацыю. Скончыла Магілёўскую педа-
гагічную вучэльню, Менскі дзяржаўны
педагагічны інстытут імя Гор-
кага (цяпер Беларускі дзяржаўны
педагагічны ўніверсітэт)

- 65 год. Мае вышэйшую ад-
укацыю. Скончыла Магілёўскую педа-
гагічную вучэльню, Менскі дзяржаўны
педагагічны інстытут імя Гор-
кага (цяпер Беларускі дзяржаўны
педагагічны ўніверсітэт)

- 65 год. Мае вышэйшую ад-
укацыю. Скончыла Магілёўскую педа-
гагічную вучэльню, Менскі дзяржаўны
педагагічны інстытут імя Гор-
кага (цяпер Беларускі дзяржаўны
педагагічны ўніверсітэт)

- 65 год. Мае вышэйшую ад-
укацыю. Скончыла Магілёўскую педа-
гагічную вучэльню, Менскі дзяржаўны
педагагічны інстытут імя Гор-
кага (цяпер Беларускі дзяржаўны
педагагічны ўніверсітэт)

- 65 год. Мае вышэйшую ад-
укацыю. Скончыла Магілёўскую педа-
гагічную вучэльню, Менскі дзяржаўны
педагагічны інстытут імя Гор-
кага (цяпер Беларускі дзяржаўны
педагагічны ўніверсітэт)

- 65 год. Мае вышэйшую ад-
укацыю. Скончыла Магілёўскую педа-
гагічную вучэльню, Менскі дзяржаўны
педагагічны інстытут імя Гор-
кага (цяпер Беларускі дзяржаўны
педагагічны ўніверсітэт)

- 65 год. Мае вышэйшую ад-
укацыю. Скончыла Магілёўскую педа-
гагічную вучэльню, Менскі дзяржаўны
педагагічны інстытут імя Гор-
кага (цяпер Беларускі дзяржаўны
педагагічны ўніверсітэт)

Прымаўкі і прыказкі Вялейшчыны

(ад бацькоў, землякоў і з кніжак)

(Працяг. Пачатак у папярэднім
нумары.)

187. Колкі не красуйся,
але туды (у лепши свет) рыхту-
йся.

188. Кот ласы на кілбасы
(Спакусілівасць).

189. Кропля камень то-
чыць (Упартасць, настойлівасць).

190. Куды ні кінь - усюды
клін (Мноства проблемаў).

191. Кулік сваё балота хва-
ліць (Сваё даражай).

192. Купаца ў золаце
(Быць заможным).

193. Курам на съех (Нікчэ-
мана).

194. Курыца ня птушка,
гультай не чалавек.

195. Кусаць за локаць (Не-
папраўна).

196. Кухар сыпіць, а ў гараш-
чу кіпіць (Справа рухаецца).

197. Лавіць рыбку ў мутнай
водзе (Шукаць асабістай выгоды).

198. Ламанага шэляга (тра-
ша) ня варты (Нікчэмны).

199. Лахман не адзежа, за-
цірка ня ежа.

200. Лацьвей разумнага ву-
чыць, а здаровага - лячыць.

201. Ледзь ногі перастаўляе
(Марудна крочыць).

202. Лезці на ражон (Неас-
цярожны наўмысны ўчынак).

203. Лезці ў бутэльку (Узбу-
джанасць).

204. Лезці ў душу (Дама-
гацца).

205. Лепей дадзенае, чым-
ся крадзенае.

206. Лепей мала, чым ні-
чога.

207. Лепей сем разоў зма-
рыща, як адзін раз пасварыща.

208. Лёгка сказаць, ды да-
лёка дыбыаць.

209. Лёгкі на ўспамін.

210. Лёд крануўся (Зрух у
справе).

211. Лішняя дабрата - ду-
рата.

212. Луста хлеба ў капуста
- у жываце ня будзе пуста.

213. Лынды біць (Абібок,
гультай).

214. Любіш каня паганяць,
любі яго ў гадаваць.

215. Любіш кататца, любі
й саначкі цягаць.

216. Мала мелі - смачна елі
(Не пераядаць).

217. Маленкі, але ўдале-
нкі.

218. Малоць языком (Гава-
ркі, балбатун).

219. Малы срэбнік, але
дарагі (Каштоўнасць).

220. Малыя дзеткі - малыя
бедкі.

221. Маслам (салам) кашы
не сапсуш (Вартасць прапановы).

222. Мая хата з краю - нічога
ня знаю (Адмова сведчыць).

223. Меней знаеш, лепей
спиш (Цікаўнаму).

224. Мігдалы падаваць (Пе-
раборліваму ў ежы).

225. Міла, няміла, еш, калі
купіла (Неабдуманая дзея, на-
бытак).

226. Мора па калена (Ра-
шучы, смелы, адчайны).

227. Мора слёзаў (Плакса).

228. Муж і жонка - адна
скаarbonka.

229. Мужык дзяржыць
адзін вугал у хаце, а жонка - тры.

230. "Мусіць" за нос уку-
сіць (Быць перакананым).

231. Муциць ваду (Наўмы-
сна блытаць).

232. Мякка спеціць - мулка
спаць (Лісліві).

233. На адзін глык (зуб)
(Паспрабаваць).

234. На Бога спадзявайся,
але сам стараіся.

235. На бок, грыбок, баравік
едзе (Жарт перавагі).

236. На ваду брахаць (Пра-
гна наталяць смагу).

237. Навуку за плячыма ня
носяць (Заклік да навучання).

238. На добрым слове (За-
канчэнне гутаркі, падзяка).

239. На Жмудзі ў куры
людзі (Іншае здаецца лепшым).

240. На каго зуб вострыш?
(Да злога, абуранага).

241. На лёгкім хлебе (Не-
складаная, але прыбытковая пра-
ца).

242. На людзкі роцік не
накінеш аброцік (Меркаванне
людзей не спыніць).

243. На "няма" ў суду няма
(Завочна не абмяркуюваць).

244. На пень брахаць (Пра-
маяўляць непрыстойнасці, брыд-
касловіць).

245. На пусты канец сысыці
(з'ехаць) (Страта ўсяго).

246. На рукі нячысты (Схі-
льны красці, рабаваць).

247. На свае вочы (вушы)
(Відавочнікі).

248. На сваёй хвалі (Адпа-
веднисць).

249. На свет пусціць (Нара-
дзіць дзіця).

250. На свой капыл (Па-
свойму).

251. На свой хлеб ісці
(Жыць самастойна).

252. На столі спаць (Няздзе-
йсная прapanova).

253. Наступіць на мазоль
(Закрануць старую проблему).

254. На свята думай пра
будзень, а летам пра зіму.

255. На тым свеце адпач-
нем (Працаголік).

256. На ўсёс голас (Гучна
гаварыць, співаць).

257. На ўсё свой час.

258. На ціхім кані ваду во-
зяць (Трэба мець гонар).

259. На языку круціца
(Неўзабаве ўспомню).

260. Не адно ліха, дык
другое.

261. Не бяры чужога - ад-
дасі сваё (Скавапнасць).

262. Не вучы вучонага
(Падказка не патрэбная).

263. Не выходзіць з галавы
(Моцнае ўражанне ад кагосьці,
чагосьці).

264. Не вялікая штука
(Нічога асаблівага, дзіўнага).

265. Не галава, а сойм (Ра-
зумны чалавек).

266. Не глядзі што галава
авечча, абы душа чалавечча.

267. Недалёкі чалавек (Сла-
бы разумам, неадукаваны).

268. Не за дзень Вільня
становілася (Надзея).

269. Не кажы нікому, што
робіцца ў дому.

270. Не капай другому яму,
а то сам увалишся.

271. Не наеўся - не налі-
жашся (Нездаволенасць).

272. Не наракай на лис-
тарка, калі рожа цабрэкам.

273. Не на тую нагу ўстаў
(Не ў настроі).

274. Не паможыць Божа,
калі сам нягожы.

275. Не радзіся краснай, а
радзіся шчаснай.

276. Не сягоння стаў ля
лаўкі хадзіць (Мae значны до-
свед).

277. Не тады карову кар-
міць, калі йдзеш даць (Своечасо-
васць).

278. Не хвалі каня запра-
гаючы, а дзеўку - выбіраючы.

279. Не хвалі сябе, хай лю-
дзі пахваляць.

280. Нешта нейкае (Штосьці
невядомае, загадкае).

281. Не шукай дзеўку ў
карагодзе, а ў яе гародзе.

282. Ні жывы, ні мёрты
(Аслупяnelы, шакаваны).

283. Ні за што, ні пра што
(Безпадстаўна).

284. Ні казаць, ні гаварыць
(Не паддаецца асэнсаванню).

285. Ні кала, ні вала (Нікай
гаспадаркі).

286. Ні макулінкі (Поўная
адсутнасць чагосьці).

287. Ні мычыць, ні целицца
(Не рэагуе, не прызнаецца).

288. Ні піць, ні есці з хаты
ня лезці (Дажджлівае, ветранае
надвор'е).

289. Ні роду, ні плоду (Зусім
адзінокі).

290. Ні села, ні пала (Зня-
нацку, без папярэджання).

291. Нітка да ніткі - бедна-
му кащуля.

292. Ні ў зуб нагой, ні ў
морду лапцем (Бескарыйская спра-
ва).

293. Нічога ня знаю - мая
хата з краю (Адмова сведчання).

294. Ногі для дарогі (Варта
адпачыць).

295. Ногі ў руکі - і цягу!

(Уцякаць стрымгaloў, пазбягаць
чагосьці).

296. Носам кляваць (Сан-
лівасць).

297. Нос задзіраць (Ганарлі-
васць).

298. Ня будзе Гіршы, будзе
іншы.

299. Ня верыш вачам, ва-
зьмі ды памацай.

300. Ня дай Бог свінні рог
(Нахабнік).

301. Ня знаеш броду, ня
суйся ў воду (Быць асцярожным,
абачлівым).

302. Ня кіем, дык палкай
(Тое самае).

303. Няма дзе яблыку ўпа-
сці (Шматлодна).

"Перфекцыяніст, моўны фанат, акадэмік" У Менску ўзгадалі выбітнага лінгвіста Змітра Саўку

У менскім літаратурным музеі Максіма Багдановіча праўшла вечарына памяці беларускага мовазнаўца Змітра Саўкі, на якой презентавалі ягоную пасмяротна выдадзеную кнігу "Беларуская цывілізацыя ў Амерыцы" - пра гісторыю Беларуска-амерыканскага задзіночання.

Зміцер Саўка (1965-2017) - аўтар кніг "Беларускія слоўнікі і энцыклапедыі. Бібліографія" (у саўтарстве з Вітаўтам Кіпелем; Нью-Ёрк - Менск, 2002) і "Беларускія клясычныя правапісі" (у саўтарстве з Юрасём Бушляковым, Вінцуком Вячоркам, Змітром Санько; Вільня - Менск, 2005). Ён удзельнічаў у моладзевым грамадскім аб'яднанні "Беларуская майстроўня" (1979-1984). Быў стваральнікам і кіраўніком моўнай службы тэлеканала "Белсат", адным з аўтараў тэлепраграмы "Моўнік".

Удзельнікі вечарыны. На пярэднім плане - Ілона Урбановіч, удава Змітра Саўкі

туация посткаляніяльнага існавання. Пакуль мы хістаемся невядома дзе, кожнае пакаленне пачынае ўсё спачатку.

Я называў Змітра акадэмікам. Каб ён быў у іншых умовах, яго справа мела б працяг. Каб не пачынал ўсё з нуля кожныя 20 гадоў, - кажа Артур Клінаў.

Вольга Калацкая ў сярэдзіне 1990-х працавала разам з Саўкам на кафедры беларускай мовы Лінгвістычнага ўніверсітэта. Але калі ён паехаў у Амерыку займацца даследчыцкай працай - яго з Лінгвістычнага "сышлі".

- Зміцер быў не проста адмыслоўцам, не проста "профі" - ён быў моўным фанатыкам, - заўважае Вольга Калацкая.

Лінгвіст Вінцук Вячорка, саўтар "Беларускага клясычнага правапісу", памятае Саўку яшчэ школьнікам, калі да студэнтаў у

молодзевае згуртаванне "Майстроўня" прыйшли троє школьнікаў - Зміцер, Артур Клінаў, Лявон Юрэвіч. Студэнты іх называлі "малымі з бульвару".

- Калі ён паступіў на філфак, мы зразумелі, што аднадумцаў стала болей. Вельмі шчыльна кантактавалі, калі працавалі над "Беларускім кля-

Уладзімір Саўка

сычным правапісам" - Юрась Бушлякоў, Зміцер Саўка, Зміцер Санько і я. Саўка заўсёды зацята, апантана адстойваў сваю думку, але пры гэтым шанаваў тых, хто гэтак жа зацята адстойваў сваю, бо яднала галоўнае - мова, - кажа Вінцук Вячорка.

З 1999 па 2002 год Зміцер Саўка працаваў стыль-рэдактарам на Радыё Рацыя, а з 2006 года кіраваў моўнай службай на тэлеканале Белсат. Адзін з кіраўнікоў канала Аляксей Дзікавіцкі пажартаваў:

- Дзякуючы Саўку, у нас ёсць не толькі тарашкевіца і наркамаўка, але і сАўкаўка.

Прыканцы вечарыны старэйшы сын Змітра Саўкі Уладзімір Саўка, які наступнай імпрэзай будзе прэзентацыя дысертациі ягонага бацькі.

**Іна Студзінская,
Радыё Свабода.**

Хросны бацька ў літаратуры

Многія беларускія паэты, педагогі, навукоўцы нясуць праз жыццё светлу памяць пра Алега Лойку. Імя вядомага пісьменніка і літаратуразнаўцы асабліва шануюць на філалагічным факультэце БДУ, дзе Алег Антонавіч працаваў у 1956-1999-х гадах. Былыя калегі з кафедры гісторыі беларускай літаратуры падрыхтавалі кнігу, дзе сабраны нарысы, эсэ, артыкулы, вершы, успаміны, прысвечаныя Алегу Лойку. У кнізе змешчаны тэксты больш як сямідзесяці аўтараў - і многія з іх прыехалі на прэзентацыю выдання на філфаку БДУ. Удзельнікамі сустэрэчы сталі дэкан факультэта Іван Роўда, паэты Васіль Зуёнак і Анатоль Вярцінскі, скульптар Іван Міско, былыя сябры літаб'яднання "Узлёт": Сяргей Кавалеў, Уладзімір Мазго, Канстанцін Цыбульскі і інші.

Выданне мае назыву "Чалавек з сонечнаю ўсмешкай" - і выступоўцы не раз падкрэслілі, што гэтыя слова надзвычай трапана вызначаюць і характар, і пазіцыю галоўнага героя кнігі.

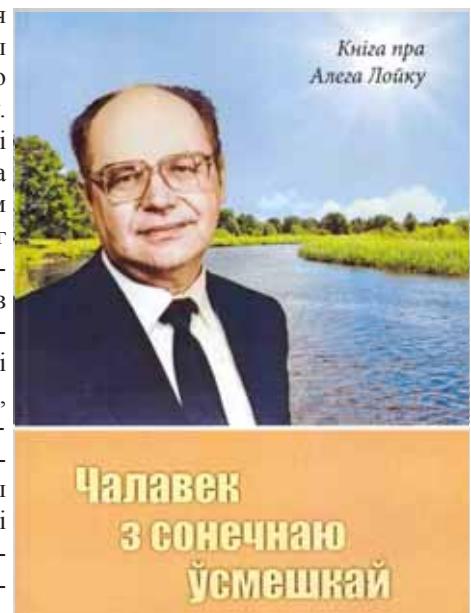
- Алег Антонавіч быў вельмі светлым чалавекам, а галоўнае - выдатным выкладчыкам - адзначае літаратуразнаўца Таццяна Дасаева. - Шчыры, адкрыты, ён вучыў студэнтаў высокаму ва ўсім: чым бы чалавек не займаліся, ён павінны быць узвышаны, натхнёны, таму што жыццё - гэта цуд, трэба захапляцца тым, што ты робиш, і захапляць гэтым іншых.

- Алег Антонавіч быў чалавекам, улюблёным у жыццё і ўсвою працу, - упэўнены пісьменнік Анатоль Бутэвіч. - Сапраўдным яго подзвігам былі кнігі ў сэрыі "ЖЭЛ" пра Францішка Скарыну і Янку Купалу. Прабіца ў гэту серыю з беларускім асабамі было не так проста - тым больш, Скарына ў 1980-я гады быў амаль невядомы для расійскіх навукоўцаў... Алег Лойка здолеў даказаць высокую вартасць працы гэтих выбітных беларусаў на агульную карысць, і гэта было яго вялікае дасягненне.

Паэт Мікола Мятліцкі падкрэсліў значнасць грамадзянскіх поглядаў Алега Лойкі:

- Дзякуючы свайму выкладчыку, "узлётам" пачалі марыць пра сувэрэнітэт Беларусі - так, як мы разумеем яго зараз, - дбаць пра вяртанне і захаванне нацыянальнай гістарычнай спадчыны.

Для Васіля Зуёнка Алег Лойка быў адным з найвыбітнейшых прадстаўнікоў філалагічнага пакалення, для Сяргея Кавалеў - хросным бацькам у літаратуры, для многіх студэнтаў - выдатным выкладчыкам, які расказваў пра класікаў тое, што за савецкім

часам не магло ўвайсці ў падручнікі ды манаграфіі. Сябры і калегі Алега Лойкі не аднойчы ўспомілі знакаміты дом у Слоніме на Віленскай вуліцы, дзе часцяком збраўляліся літаратары. Дзверы ў падвалчык гэтага дома былі аздоблены безліччу аўтографаў вядомых гасцей.

- Па гэтих дзвярах можна было б вывучаць гісторыю нашага літаратурнага, навуковага жыцця, - упэўнены Іван Роўда.

Слонімскі краязнавец Сяргей Чыгрын адзначаў, што ў гэтым доме варта зрабіць музей Алега Лойкі або музей, прысвечаны літаратурнай Слонімшчыне, - але будынак стаіць зачынены... Памяць пра выбітнага творцу можна было б ушанаваць помнікам ці мемарыяльнай дошкай. І скульптар Іван Міско ўжо гатовы ўзяцца за праект.

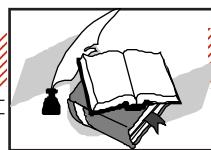
- Алег Лойка заўсёды натхнёў на творчую працу. Дзякуючы яму, з'явілася ідэя пастаўіць у Слоніме помнік Льву Сапегу. Рабочая мадэль помніка зацверджана, даўно вызначана пляцоўка, але пакуль помніка ў горадзе няма, увесі час гэта пытанне адкладаеца, - адзначыў Іван Міско.

Кніга "Чалавек з сонечнаю ўсмешкай" стала літаратурным помнікам Алегу Лойку. Найперш - дзякуючы паэтычным прысвечэнням Міколы Ароцкі, Ірыны Багдановіч, Віктара Гардзеня, Вячаслава Рагойшы, Яўгеніі Янішычы... Укладальнік Альесь Бельскі падзяліў выданне на чатыры часткі. У першай частцы змешчаны артыкулы і эсэ пра творчасць і навуковую дзеянасць Алега Лойкі, у другой частцы - успаміны пра яго як пра цікавага, адметнага чалавека. Гэты раздел адкрывае расповеды сваякоў: сястры, зяці, пляменнікаў. Трэцяя частка - паэтычныя прысвечэнні, а ў заключэнне - апошняя вершы Алега Лойкі: "Беларускае", "Роднай мове", "Сябрам". І назвы гэтих вершаў як найлепшія сведчанцы пра жыццёвую прыярытэты творцы...

Алеся ЛАПІЦКАЯ.

Артур Клінаў

Творчы вечар Таццяны Грыневіч-Матафонавай у Слуцку

Творчая сустрэча з спявачкай Таццянай Грыневіч-Матафонавай адбылася ў Слуцку па ініцыятыве Слуцкага таварыства беларускай мовы 17 траўня.

Слуцк стаў апошнім горадам у цяперашнім музычным падарожжы артысткі. Да гэтага спявачка ўжо выступіла ў Кобрыне, Берасці, Баранавічах, Любліне, Варшаве, Слоніме, Падароску і Салігорску.

- Мне падабаецца прыклад мастака Язэпа Драздовіча, як ён вандраваў па Беларусі, каб даведацца пра жыццё народа і наблізіць сваё маастацтва, - распавядае Таццяна. - Аб'ездзіла ў гэтым навучальным годзе ўсе вобласці Беларусі, вялікія і маленькія гарадкі. З мэтай сустрэцца з людзьмі, даведацца ад іх, як яны жывуць, данесці да іх вынікі сваёй працы. Адбылося шмат сустрэч у школах, бібліятэках і дамах культуры. Цяперашняня вандроўка атрымалася самай вялікай. Людзі ўспрымаюць чуліва мае песні, у многіх на вачах слёзы.

У Берасці прыйшла дзяўчына з вялізным букетам бэзу. Яна чула мой выступ раней у Амерыцы. Патлумачыла, што пасля канцэрту ў Амерыцы яна па-іншаму стала ўспрымаць Беларусь і беларускасць і вярнулася на родізім.

Па словах спявачкі, сустрэчы з беларусамі натхняюць і даюць далейшы імпульс для працы.

Голос Таццяны нібыта зачараўвав слuchчан, і яны ахвотна дзелянца

сваймі ўражаннямі пасля канцэрта.

- Музычная сустрэча з Грыневіч-Матафонавай - гэта лепшае, што ў мяне адбылося ў жыцці ў гэтым годзе, - прызнаеца пенсіянер Анатоль Болазь. - Слухаў бы і слухаў яе без канца. Падабаецца як прыгожая жанчына і асоба - Бог даў ёй талент і не адзяліў харством душу і твар.

Некаторыя з слuchакоў чули спявачку ўпершыню і самі здзіўляюцца, што раней яе імя было ім невядома. Мікалай Зыкаў - адзін з тых ўдзельнікаў канцэрту:

- Спевы Таццяны - гэта як спевы салаўя пра наш чароўны край. Яе песні - гэта аддушина для беларусаў, якія любіць родную песню і мову. Дзяяй Богу за тое, што яна ёсць у Беларусі.

Некаторыя параўноўвалі Таццяну Грыневіч-Матафонаву са "срэбраным голасам Ракі" Алегам Пагудзінім, яны ўпэўнены, што беларуская спявачка таксама збрала б вялізныя дзяржаўныя залы, калі б не абазначала так яўна нацыянальную свядомасць.

Зінаіда Цімошак.
Фота аўтаркі.

Паэтычны марафон

У рамках святкавання Дня Вялікай Перамога і 75-годдзя вызвалення Беларусі ад нямецка-фашистскіх захопнікаў бібліятэкі ДУК "Карэліцкая раённая бібліятэка" ў рамках культурна-патрыйнага праекта "Памяць пра войну бяссмертная" правялі паэтычны марафон "Мы пра вайну вершамі гаворым", які ўключыў літаратурны парад ваеннай кнігі "Святая памятная дата", віншаванне на мальберце "Дзякую за мірана неба" і акцыю "Ваенна-памяцяць пра вайну".

"Святая памятная дата", і яна сапраўды святая і бесміртная ў літаратурных творах, якія гучалі ўесь час на працягу ўсяго мерапрыемства. Для прысутных вершы пра вайну, пакуты савецкага народа, неймаверна жаданне жыць гучалі ў выкананні члена Саюза пісьменнікаў Святланы

Кошур, мясцовых літаратараў Антаніны Аўчыннікавай, Аляксандра Аба-

дзінскага, Леанілы Дзянькевіч, вучаніц Ганны Кузьміч, Арыны Ханкы, Маргарыты Баярэнкі, Ксеніі Худобы, Софіі Трафімчык, а таксама супрацоўнікаў раённай бібліятэкі.

У рамках культурна-патрыйнага праекта кожны ахвочы меў магчымасць на мальберце пакінуць слова падзякі за светлы дзень, мірана неба і шчасліва дзяцінства, а таксама прыняць удзел у акцыі "Ваенна-памяцяць пра вайну" і напісаць пісьмо-віншаванне ветэрану Вялікай Айчыннай вайны.

У завяршэнне прапанавалі кінастужку "Вайна. Застаца чалавекам".

Наталія Казарэз,
метадыст ДУК
"Карэліцкая раённая бібліятэка".

Дыярыюш 5

Навіны Германіі

У Менску паставілі памятны знак Нямецкай слабадзе

У Лютэранскам скверы ў Менску адкрылі памятны знак Нямецкай слабадзе. На адкрыцці прысутнічаў амбасадар Германіі Петар Дэтмар.

Ідэя стварыць памятны знак належыць Вользе Штокман, заснавальніцы лютэранской грамады "Выратаванне" і грамадкага аг'яднання нямецкай культуры "Масты" ў Менску.

На пачатку 20 стагоддзя ў Менску жылі больш за 2 тысячи немцаў.

- І ў мене з'явілася ідэя згадаць гэту гісторыю Менска. Гэта быў талерантны горад, дзе

Памятны знак створаны пры фінансавай падтрымцы лютэранской царквы Германіі.

- Гэта памятны знак, прысвечаны гісторыі Менска. Ён усталяваны ў Лютэранском скверы. У гэтым раёне калісьці была Нямецкая слабада. І са старых часоў тут жылі людзі нямецкай нацыянальнасці. Вуліцы мелі назвы -

жылі людзі розных нацыянальнасцяў, сярод якіх і немцы. Гісторычна памяць павінна жыць. Без мінулага няма будучыні. Гэта трэба для сённяшняга і будучага пакаленняў, - кажа Вольга Штокман.

Вольга Штокман плануе усталяваць інфармацыйныя стэнды каля памятнага знака. Падчас

адкрыцця таксама выказвалася ідэя зрабіць тут лютэрансскую каплічку.

Алесь Даічынскі,
Радыё Свабода.
Фота Юрэна Эбергардта.

25 траўня на агра-сядзібе Вайцюшкі адбудзеца фестываль паэзii і музыкі "Салаўё-2019".

Пачатак ў 14.00.

Кошт удзелу 20 рублёў.

(Запрашаем усіх: лідскіх, бярозаўскіх і гарадзенскіх!)

Сказаць, што гэта для мяне вялікая страта, - не сказаць нічога. Знік цэлы свет. Усё было напоўнена ёю: і дом, і праца, і думкі, і мары, і планы, і спадзяванні - уся прастора майго існавання... Застаўся з адчуваннем віны, што не ўсё зрабіў для яе, не ўсё ласкавыя слова сказаў, не спеў самай чулкій і пяшчотнай песні...

* * *

Перадусім мушу аддаць да-ніну павагі і ўдзячнасці людзям, што ўзгадавалі Наталю, - узгадавалі такую, якой я пакахаў яе. Менавіта яны выхавалі ў дачкі пра-цаўтасць, сціпласць, адказнасць, разуменне сямейных каштоўна-сцяў і любоў да радзімы.

Бацька Міхаль Шчука (15.12.1912-21.03.1999) нарадзіўся ў вёсцы Пышна Лепельскага раёна. У юнацтве працаваў кавалём. Любіў майстраваць, яшчэ падлеткам зрабіў сабе драўляны ровар. Скончыўши Ржэўскую артылерыйскую навучальную, стаў кадравым вайскоўцам, спецыялістам у рамонце артылерыйскай тэхнікі. Аўтар мноства рацыяналізаторскіх прапаноў і вынаходак.

Маці Вольга (у дзявоцтве Дайнека) (07.11.1919-11.06.1994) нарадзілася ў Клічаве. Скончыла Магілёўскі настаўніцкі інстытут з дыпломам выкладчыка беларус-кай мовы і літаратуры.

Пышнянскай радня была даволі шматлікая: Апанас і Марыя (з шляхоцкага роду) мелі апрача Міхала яшчэ двух сыноў і чатырох дачок (Івана, Пётру, Валянціну, Надзею, Насту і Любу). Бязлітасны 30-40-я гады пакінулі на ёй крывавы след: Валянціну расстралілі ў 1937 годзе энкавэдисты (на ёя данёс родны мужык, Юрчанка); Любу, якую партызаны прымусілі быць сувязной, у 1943 годзе забілі немцы (родзічы казалі, што Наталія вельмі падобная да яе - "голос у голос, волас у волас"); Іван у тым самым годзе загінуў на вайне, а Наста ў траўні 1944 года, падчас вядомага партызанска- "прапрыву", згубіла двах дзяцей.

Нагаравалася і клічавская радня. Увосень 1919 года загінуў Наталін дзед Хадот. Тады ў Клічаве гаспадарылі палякі. Запынілі мясцовага папа. Наставіўши карабін, запатрабавалі паказаць, хто з ту-тэйшых бальшавікі. А якраз гэтым часам Хадот вяртаўся са свайго поля, пасяяўшы азімку. Перапалоханы поп і паказаў на яго. Палякі тут жа, на месцы, нічога не высвятляючы і не разбіраючыся, застрэлілі Хадота. Ягоная жонка Паліна была тады цяжарная Наталінай мамай, на восьмым месяцы. Сямёра дзяцей - Мар'я, Аўдотка, Хадора, Цімох, Валодзя, Хведар і Волька - засталіся сиротамі. Хведар, якому было ў той час два гады, у 1939 годзе працаваў на вайсковай службе пад Кушкай. Мар'ю і яе мужыка Антона абрабавалі і забілі ў 1941 годзе лясныя бандыты, якія пасля вайны занялі высокія пасады ва ўладзе. Цімох загінуў у 1945

Памяці жонкі Наталі

"Заві мяне кветачкай..."

годзе пад Кёнігсбергам, калі немцы разбамблі штаб генерала Чарніхаўскага. Валодзя таксама ў вайну заўчасна пакінуў гэты свет.

Супольная гісторыя жыцця Наталіных бацькоў пачалася ў 1938 годзе, калі Вольга Дайнека прыехала працаваць настаўніцай у Пышну. Там, пры савецка-польскай мяжы, стаяў гарнізон памежнікаў. Вайскоўцы знаёміліся з мясцовымі дзяўчатамі, запрашалі іх на танцы. А Міхаль Шчука tym часам прыехаў у адпачынак да маці. Так і пазнаёміліся. Неўзабаве пажаніліся, і мужык забраў яе ў Нахічэвань, дзе служыў тады.

У 1941 годзе Наталін бацька паехаў на вучэнні да іранскай мяжы, а маці з двухгадовым сынам Валерам - у Клічав (туды меўся пасля вучэння прыехаць і бацька). Па дарозе, у Растве, яе заспела вестка, што пачалася вайна. Вяртацца ў Нахічэвань і жыць сярод чужых людзей Вольга не хацела. А на заход пасажырскія цягнікі ўжо не ішлі, толькі вайсковыя эшелоны з салдатамі. І трэба ж было такому стацца, што там, на растоўскім вакзале, яна сустэрэла афіцэра, які служыў памежнікам у Пышне. Яе пасадзілі ў цягнік, накармілі і яшчэ з сабою далі. Так яна даехала да Бабруйска, а адтуль - дзе пешшу, дзе падвозілі - дабралася да Клічава.

Перабыла там усю вайну. Гадавала разам са старой маткай, якой тады ішоў ужо восьмы дзясятак, чатырох дзяцей - свайго і трох сірот Мар'іных. Гаравалі, гала-

далі. Даводзілася гнаць гарэлку, абы ад паліцаяў адкупіцца. Тыя ча-пляліся, што мужык у Чырвонай арміі (немцы ж, наадварот, ставіліся да яе, як жонкі афіцэра, паважліва). Гарэлку гналі з паленага збожжа. Энкавэдисты, уцякаючы ў ліпені 1941 года, падпалілі зернясховішча, "чтобы врагу не досталось". А людзі патушилі і разабралі гэтае збожжа. Малоць яго было нельга - смярдзела, дык пакінулі на гарэлку.

Пакуль не было партыза-наў, жылі спакойна, з акупантамі ладзілі. Дзяўчата на танцы хадзілі, танцевалі з нямецкімі хлопцамі. А як пачалася "партызанка", усё перамянілася. Калі немцы ведалі, што нехта з сям'і ў лесе, папілі хаты, нават з дзецьмі. Людзі баяліся, што заб'юць не разбіраючыся, уцякалі ў лес, сядзелі ў балоце. І насы таксама ратаваліся ўцёкамі. А як бамбілі іх, Вольга закрывала сваі цялам малога сына.

У 1944 годзе, адступаючы, немцы папалілі шмат хатаў, і іхнюю тaksамa спалілі. Забралі карову, каня. Нашыя гаротнікі вярнуліся з лесу, выкапалі зямлянку і так жылі. Неўзабаве знаёмыя падказалі, што ў вёсцы пад Бабруйскам бачылі ў чалавека іхнюю карову. Вольга сабралася і пайшла - нечым жа трэ' было карміць чацвярых дзяцей. Прыйшла туды, пазнала сваю кароўку, і чалавек аддаў. А тады нейкім цудам вярнуўся і конь.

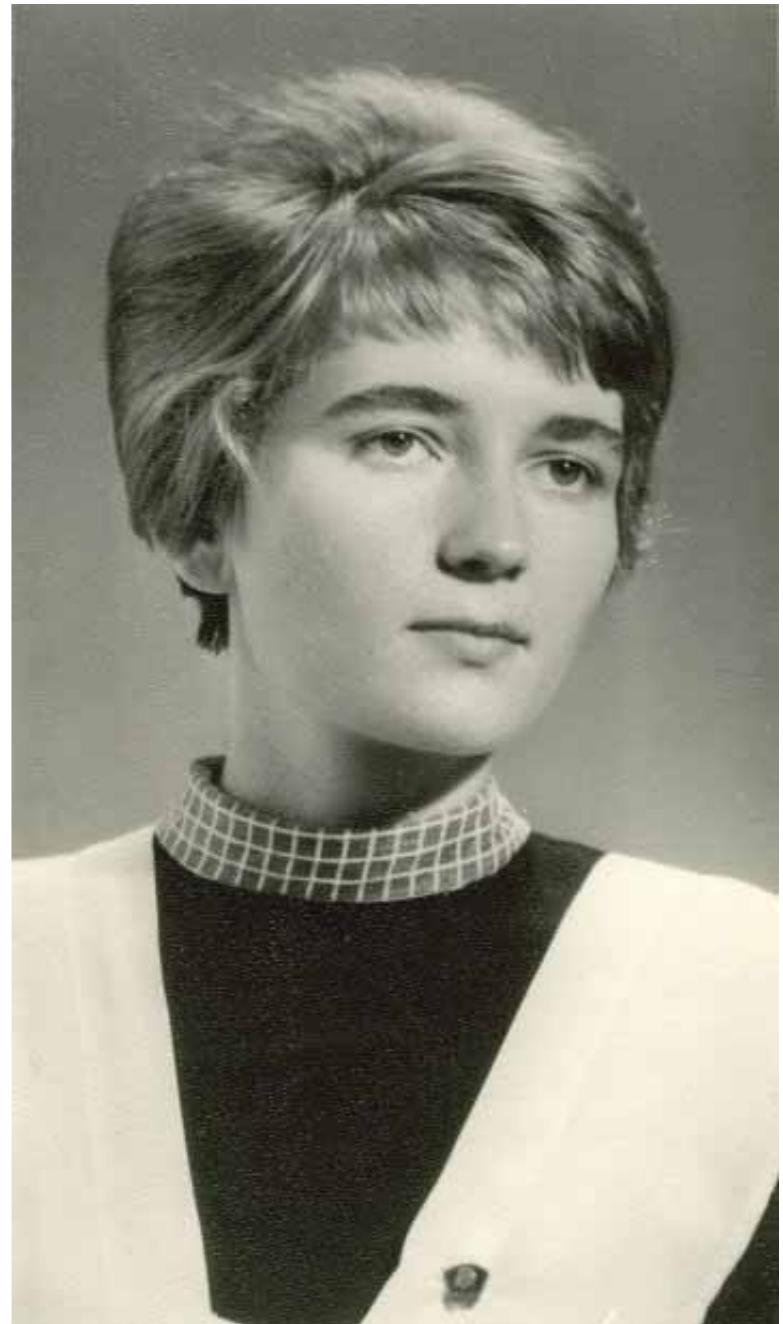
Як прыйшлі саветы, выклікалі Наталіну маці, сказалі арганізоўваць у Клічаве школу. Ведаю-

Наталіны бацькі Вольга і Міхаль Шчука. Аўстрыя. 1947 г.

чаць, што немцаў адтуль ужо выгнали, бацька некалькі разоў прысылаў запыт пра жонку. А яму адказвалі, што няма такой. А потым, як стала дырэкторам школы, яе імя ўжо стала вядомым. І нарэшце ў 1946 годзе, пасля чарговага запыту, ён з палёгкай даведаўся, што ягоная Волька жывая. Пачаў слаць пасылкі, у асноўным адзенне, бо ў яе ж нічога не было: у адной су-

бацьку паслалі в Украіну, у Зімну Воду, пад Альбовам (так даўней беларусы называлі Львоў), а ў хуткім часе перакінулі ў Жоўкву. Там 12 красавіка 1948 года ў іх нарадзілася дачушка, якую назвалі Наталькай. Няня Параска паспрыяла таму, што неўзабаве яе таемна ахрысціў мясцовы вуніяцкі святар. У гэтым горадзе амаль што-тыйдня хавалі кагосці з савецкіх ці

Выпускніца сярэдняй школы № 37 г. Менска. 1966 г.

кенцы прыехала, усё засталося ў Нахічэвані.

Пры канцы 1946 года ён забраў жонку з сынам да сябе, падехалі разам у Аўстрыю. Доўга давялося афармляць дакументы, чакаць дазволу. Гарнізон стаяў у нейкім гарадку, здаецца, пад Зальцбургам. Афіцэры часам ездзілі на паляванне, а аўстрыйскія фраўгатавалі ім дзічыну. Для жонак арганізоўвалі розныя заняткі, курсы машыністак, вучылі іх страліць, вазілі на экспкурсіі ў Зальцбург, Вену. Паказвалі магілы бацькоў Адольфа Гітлера. Афіцэрскія жонкі былі, вядома, розных нацыянальнасцяў, пераважна расейскі. Згадваючы несамавітыя ўчынкі некаторых з іх, Наталіна маці заўсёды падкрэслівала: "Нашая жончына ніколі б так не зрабіла".

Праз год, у канцы 1947-га,

партыйных чыноўнікаў. Наталія ўспамінала пазней, што тыя пампезныя пахаванні з духавым аркестрам былі яе самымі першымі дзіцячымі ўражаннямі.

На некаторым часе бацьку зноў перакінулі, гэтым разам у Немеччыну. Жылі ў закрытым вайсковым гарадку. Адмовіўшыся браць удзел у нейкай аферы, Міхаль Шчука трапіў у няласку да начальніцтва і змушаны быў пайсці ў адстаўку. У 1955 годзе вярнуліся на радзіму, у Менск. За два гады бацькі пабудавалі нарэшце ўласны дом, у якім працавалі ўсё астатнє. Нарадзіліся дзяцей. У 1966 годзе яна скончыла менскую сярэднюю школу № 37 і паступіла на біялагічны факультэт Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта.

(Працяг у наст. нумары.)

Амбrozі Самуэль Кастрavіцкі, пра якога пойдзе размова, належала да шляхецкага роду Кастрavіцкіх гербу "Байбуза", прадстаўнікі якога займалі розныя земскія пасады ў Менскім ваяводстве ВКЛ і Менскім павеце Менскай губерні. З гэтага роду паходзіць знакаміты французскі паэт Гіём Апалінер.

Бацька братоў Амбrozія і Казіміра (Каруся Каганца) Кастрavіцкіх, Карапль Кастрavіцкі прыняў удзел у паўстанні 1863 г. Яго маёнтак Вялікі Навасёлкі на Меншчыне быў канфіскаваны, а сям'я саслана ў Сібір. Карапль Кастрavіцкі, сын Самуэля (1819-1873), пахаваны на Кальварыйскіх могілках у Менску¹. Маці - Гелена са Свентаржэцкіх, дачка Тадэвуша. Па лініі маці Амбrozі Кастрavіцкі быў блізкім сваяком іншага Балядлава Свентаржэцкага (1831-1888) - кіраўніка паўстання 1863 г. у Ігumenскім павеце Менскай губерні. Акрамя таго, Кастрavіцкі мелі блізкія сваяцкія сувязі з многімі шляхецкімі сем'ямі Меншчыны - Ваньковічамі, Вайніловічамі, Прушинскімі, Оштарпамі, Янішэўскімі і іншымі.

Сын Карапля Кастрavіцкага - Амбrozі Самуэль Кастрavіцкі, нарадзіўся ў 1871 г. у Цыбінску, што ў Сібіры, падчас вяртання сям'і з ссылкі. Скончыў гімназію ў Пецярбургу і ў 1897 г. - медыцынскае аддзяленне Маскоўскага ўніверсітэта². У канцы 1890-х гг.,

Амбrozі Кастрavіцкі,
маскоўскі студэнт

¹ Сакалоўская А. С. Кальварыя. Мінск, 1997. С. 90.

² Туронак Юры. Мадэрная гісторыя Беларусі. Вільні, 2008. С. 253.

³ Там жа. С. 27.

⁴ Там жа. С. 49.

⁵ Там жа. С. 20.

⁶ Там жа. С. 47.

⁷ Там жа. С. 48.

⁸ Туронак Юры. Вацлаў Іваноўскі і адраджэнне Беларусі. Мінск, 2006. С. 48-49.

⁹ Kuryer Litewski №21, 26 stycznia (8 lutego) 1906.

¹⁰ Czeslaw Malewski. Rody i herby szlacheckie na Litwie (XV). [Электронны рэсурс]. Рэжым доступу: <http://archiwum2000.tripod.com/522-malew.html> - дата доступу: 06.05.2019.

¹¹ Гл: Смалянчук А. Раман Скірмунт (1868-1939): жыцця і памяць грамадзяніна Краю. Мінск, 2018. С. 267.; 269.; 273.

¹² Дзічканец Юзаф. Самаабарона Лідскай зямлі. Ліда, 2010. С. 24.

¹³ Там жа. С. 62.; 64-69.

¹⁴ Там жа. С. 97.

¹⁵ Słowo № 204 (1214), 2 wrzesnia 1926.

¹⁶ Туронак Юры. Мадэрная гісторыя Беларусі. С. 253.

¹⁷ Туронак Юры. Вацлаў Іваноўскі і адраджэнне Беларусі. С. 132 - 133.; 141.; 167.

¹⁸ Шымялеўіч Міхал. Выяленне ў Казахстану 1940 г. значней часткі жыхароў Лідскага павета // АСОБА І ЧАС. Беларускі біяграфічны альманах. Выпуск 8. Мінск, 2018. С. 174.

Амбrozі Кастрavіцкі

разам з Амроziем у Маскве вучыўся Антон Лявіцкі (будучы празаік Ядвігін Ш.) і шмат іншай беларускай моладзі³.

Малодшы брат жонкі Амбrozі Кастрavіцкага Марыі з Багушэўскіх, Сцяпан Багушэўскі, вучыўся ў Ягелонскім Кракаўскім універсітэце і часта гасціўся ў сястры і швагра ў Лідзе. Менавіта ў Лідзе, летам 1903 г. Вацлаў Іваноўскі схіліў Багушэўскага да ўздузу ў новай выдавецкай задуме: выпуслу беларускіх кніжак у Кракаве, горадзе, які ў той час знаходзіўся Аўстра-Венгрыі. Багушэўскі ўсвою чаргу прыцягнуў да супрацоўніцтва свайго сябра з часоў гімназічнага навучання ў Менску Мар'яна Фальскага, студэнта Варшаўскай палітэхнікі⁴.

З Амроziем Кастрavіцкім Вацлаў Іваноўскі пазнаёміўся праз яго швагра - Сцяpana Багушэўскага, які разам з Іваноўскім займаўся беларускім выдавецкім спраўамі⁵. А з Казімірам Кастрavіцкім (Каруся Каганец) Іваноўскі пазнаёміўся ў яго брата, лекара Амбrozія, які ў 1901 г. жыў і працаваў у Лідзе. Вацлаў пасябраваў з абодвумя і неўзабаве намовіў іх заняцца беларускай выдавецкай дзейнасцю, першага - як аўтара, другога - як фінансавага спонсара. Абодва Кастрavіцкія ўваходзілі ў суполку "Круг беларускай народнай прасветы і культуры", створаную Іваноўскім⁶.

Сярод іншых выданняў у 1904 г. "Круг ..." выдаў зборнік "Казкі"⁷. Гісторык Юры Туronak лічыў, што выданне зборніка "Казкі" было падрыхтавана да друку Казімірам, а фінансавалася яго братам, Амбrozіем Кастрavіцкім, чые ініцыялы "А. К." апынуліся на тытульнym аркушы кніжкі. "Казкі" па сутнасці, быў перадрукоўкай некаторых народных твораў, сабраных расейскім этнографам П. В. Шынам⁸.

Амбrozія Кастрavіцкага няма ў адрас-календараў пачатку XX ст. Віленскай губерні, таму можна зрабіць высьнову, што ён зай-

маўся ў Лідзе прыватнай лекарскай практикай.

Акрамя працы цікавіўся ён і грамадскай дзейнасцю. У су-вязі з выбарамі ў Дзяржаўную думу Расіі віленская газета "Кур'ер Літоўскі" падрабязна расказала пра стварэнне "Звязу землеўладальнікаў" Лідскага павета. 15 студзеня адбыўся агульны сход, на які акрамя землеўладальнікаў, з маёнткаў быў запрошаны і прадстаўнікі ад парабкаў "для раешэння пытання пра паляпшэнне побыту сельскіх працаўнікоў з улікам інтэрсаў гаспадароў". Прэзідэнтам камітэта "Звязу землеўладальнікаў" выбраны Вітольд Даўкша, віца-прэзідэнтам Уладзімір Ятаўт, сакратаром А. Кастрavіцкі⁹. Як бачым, у 1906 г. Амбrozі Кастрavіцкі жыў ў Лідзе.

Вядома, што ў перыяд 1901-1920 гг. Амбrozі Кастрavіцкі акрамя Ліды працаваў лекаром у Менску і Свянцянах. Менавіта ў Менску ў 1908 г. нарадзіўся сын Даниэль¹⁰.

Існуе меркаванне, што Амбrozі Кастрavіцкі ў 1916-1917 уздељнічаў у менскім аддзеле Камітэта дапамогі ахвярам вайны і ў сакавіку 1917 быў старшинём З'езда беларускіх нацыянальных арганізацый у Менску. Але насамрэч гаворка ідзе пра яго брата Казіміра¹¹.

дзіўся ў маёнтку Лябёдка. 15 студзеня 1919 г. атрад чырвоных, які налічваў 300 добра ўзброеных людзей і меў некалькі кулямётаваў, на вазах накіраваўся ў бок Васілішак.

16 студзеня, ноччу, калі на варце знаходзіўся 16-гадовы гімназіст улан Самуэль Кастрavіцкі, а пры канюшні - Лярон Барташэвіч, чырвоны наблізіўся да Лябёдкі. Заўважыўшы бальшавікоў, вартавыя пачалі страліць, але ўесь Лідскі аддзел спаў у сваёй казарме. Не бачачы супраціву з польскага боку, чырвонаармейцы ўварваліся на падворак, узялі ў палон Барташэвіча і параненага Кастрavіцкага і занялі канюшню з коньмі. Пасля блытанага начнога бою, 9-ы конны атрад лідскай Самаабароны быў разбиты - уцяклі толькі 4 чалавекі, 6 уланаў было забіта, 7 узята ў палон, у рукі чырвоных трапілі 19 коñей і 5 000 марак.

17 студзеня аддзелы Самаабароны з Гурнофеля адышлі да Шчучына, але яшчэ вечарам 16 студзеня доктар Амбrozі Кастрavіцкі на двух параконных санях прывёз з Лябёдкі ў Гурнофель цэлы загінуўшых: харунжага Стэфана Крыдля, капрала Юзафа Мейлуна, капрала Станіслава Шалевіча і ўланаў Юльяна Лібіха, Віктара Шкопа і Станіслава Вайцяхоўскага. Па ўспамінам відавочцаў, знешні выгляд загінуўшых марозіў кроў у жылах. Выкалатыя

Сям'я Амбrozія Кастрavіцкага

можна з упэўненасцю цвёрдзіць, што ў 1918 г. Амбrozі Кастрavіцкі жыў у Лідзе, бо ў каstryчніку 1918 г. ён разам з сынам Самуэлем з'яўляўся сябрам польскай Самаабарони Лідчыны¹².

Бацька і сын Кастрavіцкі вызначыліся падчас падзеяў вакол Лябёдкі Іваноўскіх. Зімой 1918-1919 гг. у суседнім з Лябёдкай маёнтку Гурнофель была база вайсковых аддзелаў польскай Самаабароны. На пачатку студзеня аддзелы Самаабароны паспрабавалі выбіць з Ліды бальшавікоў, але паход на Ліду не ўдаўся.

Пасля гэтага, 9-ы Лідскі конны аддзел Самаабароны, з мэтай выведкі ў бок Ліды, стала знахо-

штыкамі вочы, на грудзях кожнага дзясяткі ран, пакрытых запёкшайся крывёю, усе раздзетыя дагала¹³. Аўтар кнігі пра лідскую Самаабарону Дзічканец пісаў, што падчас працы над кнігай, сярод іншых, ён карыстаўся і асабістымі ўспамінамі доктара Амбrozія Кастрavіцкага¹⁴.

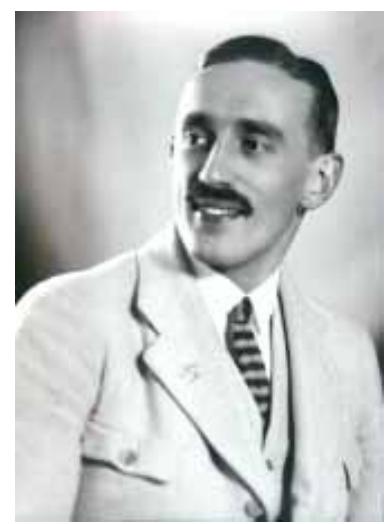
Дзе пры гэтых падзеях хавалася сястра Вацлава Іваноўскага Алена - першая беларуская настаўніца на Лідчыне, якая ў той час заставалася ў Лябёдцы, невядома.

З лета 1920 г. Амбrozі Кастрavіцкі жыў у Варшаве, у 1925 г., пэўна, як вайсковы асаднік, атрымаў гаспадарку ў Белагрудзе

пад Лідай, дзе акрамя яго шмат асаднікаў мела зямельныя надзеі, і ў сувязі з гэтым у верасні 1926 г., тут нават пачаў дзеяніца чыгуначны прыпынак¹⁵.

Памёр Амбrozі Кастрavіцкі ў 1937 г. у Белагрудзе¹⁶.

Падчас Другой сусветнай вайны сын Амбrozія - Самуэль Кастрavіцкі супрацоўнічаў з Вацлавам Іваноўскім у беларускіх спраўах. Іваноўскі давяраў сыну свайго сяմ'ю. Трэба сказаць некалькі слоў і пра гэтага чалавека, тым больш, што 4 снежня 1902 г. ён нарадзіўся ў Лідзе. У 1915-1918 гг. Самуэль Андрэй Кастрavіцкі вучыўся ў менскай гімназіі. Як мы бачылі вышэй, уздељнічаў у лідскай Самаабароне і нейкім чынам, паранены, быў выкуплены ў чырвонаармейцаў з палону. Потым служыў у Войску Польскім, скончыў школу падхарунжых у Варшаве, у снежні 1921 г. звольнены ў запас. У 1923 г.

Сын Амбrozія Кастрavіцкага
Самуэль Кастрavіцкі

вывучаў права ва ўніверсітэце Стэфана Баторыя ў Вільні. У 1930-х гг. працаваў у Варшаўскай зямельнай палаце. Перад самай вайной пасяліўся ў Вільні. Пасля вэрнёўскай кампаніі 1939 г. нядоўгі час хаваўся ў Вільні, а пад канец 1939 г. прыехаў у Варшаву, супрацоўнічаў з беларускім падполем і АК. У ліпені 1944 г. атрымаў званне маёра запасу. Пасля Варшаўскага паўстання альянуўся ў лагеры палонных Лямсдорф, затым Волдэнберг. Са жніўня 1945 г. служыў у ахоўных ротах у Германіі. Дэмабілізаваны ў 1948 г., эміграваў у Аргенціну. Памёр 12.08.1953 г. у Буэнас-Айрэс¹⁷.

Самуэль Кастрavіцкі быў жанаты з сястрой слыннага лідскага краязнаўца Антона Прыйбыткі Алінай (1913 г. н.). Яе маці Ева Прыйбытка (1885 г. н.) з Алінай Кастрavіцкай, з сынамі Алінай і Самуэлем Крыштафам Нарымундам (1936 г. н.) і Аляксандрам Караплем (1938 г. н.), а таксама разам з малодшай сястрой Алінай Ядвігай (1918 г. н.) і братам Янушам (1923 г. н.), які падчас Второга сусветнага вайны быў высланы ў Казахстан. Вядома, што ў 1941 г. Аліна Кастрavіцкая знаходзілася ў шпіталі для нервавых хворых на станцыі Аляксееўка, а ў 1942 г. разам з сястрой працавала рабочай у гелагафічнай экспедыцыі па пошуку нафты. У 1946 г. яны ўсе выехали ў Польшчу¹⁸.

Носьбіты свята ў творах Святланы Раманавай

У межах дзейнасці клуба "Прамова" на сядзібе ТБМ у Менску адбылася творчая вечарына паэткі Святланы Раманавай і адкрыццё выставы яе мастацкіх твораў "Родныя вобразы".

Святлана Дзмітрыеўна Раманава нарадзілася ў вёсцы Покаць Чачэрскага раёна ў 1965 годзе ў шматдзетнай сям'і. Пад уздзеяннем прыгажосці прыроды, душэўнай цяплыні родных у яе пачалі прагуліца паэтычны і мастацкі талент. Белы аркуш паперы і аловак былі для яе лепшымі сябрамі. Сваю дзіцячу споведь яна давярала ім. Дзячыну цікавіла літаратура, свае вершы яна дасылала ў часопіс "Бярозка". У піянерскім лагеры "Зубрана" Святлана пазнаёмілася з Алесем Бадаком і вызначыла свой далейшы шлях.

У час вучобы на журфаку БДУ яна адначасова пачала займацца ў мастацкай студыі Алеся Квяткоўскага. У 1987 годзе Міхал Талочка запрасіў Святлану на вечарыну, і яна далучылася да Таварыства маладых літаратаў "Тутэйшы", якое адыграла значную ролю ў творчым і дэмакратычным жыцці Беларусі напрыканцы 80-х гадоў.

Ёй запомнілася, як выразна чытаў свае вершы Анатоль Сыс, як збраліся тады ў студэнцкім інтэрнаце Алесь Бяляцкі, Адам

з Сяргеем Дубаўцом і Таццяной Сапач. Яна працуе вядучым навуковым супрацоўнікам Веткаўскага музея народнай творчасці, вывучае народныя традыцыі, узнаўляе традыцыйныя абрады, удзельнічае ў канферэнцыях, выдала зборнік этнографічных нарысаў "На мяжы межаў". Цяга да прыгожага слова нам перадалася ад бацькі і ад дзеда, - распавяла сп. Святлана.

У 2012 годзе Святлана Раманава скончыла факультэт эстэ-

Сяргей Плыткевіч, які кожны тыдзень падымаецца на квадракоптары, каб узяць у аб'екты рачулкі, выспы, птушак і звяроў, прыйшоў на сустречу са сваёй каляжанкай, убачыў на палатне самога сябе і ўсміхнуўся. А потым напісаў у Фэйсбуку: "Вось так жывеш, працуеш і не ведаш, што пра цябе існуе твор народнага мастацтва!"

Усім прысутным было цікава паслушаць пра новыя вялікі інтэрнет-праект С. Плыткевіча "Планета Беларусь", які аб'ядноўвае звесткі

Глобус, Алесь Аркуш, Людміла Сільнова і іншыя. Іх галоўным пакліканнем было пісаць і выступаць па-беларуску.

Пасля заканчэння БДУ Святлана Раманава працавала ў рэдакцыі газеты "Інтэграг", супрацоўнічала з "Краязнаўчай газетай", пісала нарысы пра мастакоў у газету "Культура". Моцна паўплываў на яе імкненне да далейшай працы ў жывапісе мастак і педагог Мікалай Аляксандравіч Шулякоўскі, чалавек добрый і чулай душы, якога вельмі любілі дзеці. На выстаўках у Палацы мастацтва ѿ ўражвалі карціны Гаўрыла Вашчанкі, Леаніда Шчамялёва, яны сфармавалі яе светапогляд і светабачанне. Зацікавілі працы Алены Кіш і Ларысы Журавовіч. Мастацкае спасціжэнне свету праз образ стала ёй больш блізкім.

А ў пазіі надавала імпэту сястра Ларыса Раманава - аўтарка зборнікаў вершаў "Аддай асалоду Богу", "Птушкі і рыбы", "Святая вада".

- Мы з сястрой ўсё жыццё натхніем і дапаўніем адна адну. Ларыса Раманава ўдзельнічала ў Гомельскай "Талацэ" разам

тычнага выхавання БДПУ імя Танка, у 2013 годзе вучылася ў аспірантуры ў БДАМ і даследавала жанр аўтапартрэта ў беларускім жывапісе. Спадарыню Святлану хвалюе тэма духоўнага самаўдасканалення.

Сярод творчых асобаў - мастакоў, паэтаў, пісьменнікаў - яна шукае людзей, родных ёй па духу, натхненцаў іх дзейнасцю і піша іх выявы. Шэраг яе вершаў маюць прысвячені мастеркам: Леаніду Шчамялёву, Уладзіміру Сулкоўскаму, Уладзіміру Пракапцову.

*"Мастак і вежа, і жыцьцё,
І вечны снег, бялюткі, перши,
І вечны пошуку - адкрыццё
Радзімы духу - смагі сэрца."*

На выставе на сядзібе ТБМ Святлана Раманава прадставіла партрэты Людмілы Сільновай, Рыгора Сітніцы, Сяргея Плыткевіча, Уладзіміра Някляева.

Нечаканай і шчырай была сустречা героя партрэта са сваім мастацкім вобразам. Вядомы

фотамайстар

Рэдактар Станіслаў Вацлававіч Суднік

Рэдакцыйная калегія:

Алена Анісім, Юрасі Бабіч, Юлія Бажок,
Марыя Баравік, Аляксей Карпенка, Эла Оліна, Ігар
Пракаповіч, Аляксей Пяткевіч, Станіслаў Суднік,
Павел Сіцко, Людвіка Таўгень, Алег Трусаў,
Дзяніс Тушынскі, Аляксей Шалахоўскі.

<http://nslowa.by/> <http://naszaslowa.by/>
<http://pawet.net/> <http://kamunikat.org/>
<http://tbt-mova.by/> <http://belkiosk.by/>

Аўтары цалкам адказныя за падбор
і дакладнасць прыведзенай інфармацыі.

Рэдакцыя рукапісы не вяртае.

Газета надрукавана ў Лідскай друкарні.
231300, г. Ліда, вул. Ленінская, 23.

Выдавец: Установа інфармаціі "Выдавецкі дом ТБМ".
Газета падпісаны да друку 20.05.2019 г. у 17.00. Замова № 1003.

Аб'ём 2 друкаваныя аркушы. Наклад 1500 асобнікаў.

Падпісны індэкс: 63865.

Кошт падпіскі: 1 мес.- 2,37 руб., 3 мес.- 7,11 руб.

Кошт у розницу: па дамоўленасці.

Не ад Эзопа, а ад Язэпа

Святочная нечаканка

Уяўляце такое! Вяртаюся вечарам з працы і толькі пераступіў порог кватэры - людцы мае родныя! Жонкі не пазнаць. Харашуха. Прыйшла - хоць зноў да шлюбу. "Займела некага!" - сцяў горла жалезна лапаю недавер, а язык так і свярбіц, каб сказаць некалькі ласкавых слоў, якія маюць пачатак на літару "бы" і "шы".

Тут жонка пляшку гарэлкі на стол, да яе - талерку з гуркамі, яшчэ таго-сяго. Налівае па поўнай чарцы, а сама плача і блытана - вядома, радасць такая! - тумачыць усё. Яшчэ ўчора лаялася са мною, а зараз адбывае, палуе, каханым называе.

О! Гэта сапраўды свята! З такой нагоды не грэх і выпіць.

Выпілі мы туую пляшку гарэлкі і жонка пабегла распявядзець туую радасную навіну да суседзяў, а я схапіў тэлефон і пачаў турбаваць знаёмых. Васілю, Андрэю, Міколу патэлефанаваў. А як жа! Сябры. Колькі разоў выпівали супольна. Мані, Ганне, Вользе блямкнуў. Працуем разам. Як не падзяліцца такой навіною. І шмат яшчэ каму тэлефанаваў. Нават гэтamu - імя яго не хачу вымаўляць, - што каханку адбіў у мяне. Ён спачатку не паверыў: жартую ці сур'ёзна? Якія тут могуць быць жарты, кажу я. Пасля гэтых слоў ён мне паверыў, узрадаваўся і паабяцаў заўтра паставіць пляшку.

А яшчэ рзыкануў - патурбаў сваёго начальніка. Праўда, не хацелася рабіць мне гэтага. Вельмі не хацелася, бо Бугор наш на мінульым тыдні гахнуў мне вымову "за благое разуменне сутнасці проблемы". Гэта я, дурань, у галоснасць паверыў. Цягнуў мяне чорт за язык ляпнунь на агульным сходзе: час ўжо зразумець гэтым гультаям, з чыгі муляка яны жывуць...

Цяпер мне ўсё зразумела!

Пяetro Іванавіч стрымана павітаўся, выслухаў мяне і павіншаваў з гэтай нагоды.

Ва ўсіх знаёмых свята; і ў гэтага - не хачу вымаўляць яго імя - свята, і ў Пятра Іванавіча - таксама свята.

Усе з гэтай нагоды святочную вячэру ладзяць, і гэты - імя яго не хачу ўспамінаць - піць збираеца, і Пяetro Іванавіч на добрым падпітку. Пэўна, каньянка жлукціць.

Усе мы радуемся такай падзеі. Ураз забыліся пра свае крыўды, спрэчкі, лаянкі, вымовы.

Мы шчыра віншаем адзін аднаго з гэтым Вялікім Днём.

Сябры мае! І я ўсіх вас віншу ў з гэтым светлым і радасным днём. І з упэўненасцю магу сказаць: пра будова перамагла ў нас канчатковка.

...Сёння ўсе мы атрымлі талоны на шкарпэты.

1992 г.

* * *

Падпікавы інспектар:

- Вы хацелі схаваць ад дзяржавы большую частку сваіх прыбыткаў.

"Новы беларус":

- Чувак, я не вінаваты, што ў вас графа "прывыткі" такая маленькая, не ўсе нулі змяшчаюцца.

Язэп Палубята.